

ΔΙΔΩ - ενΔυνάμωση της προστασίας των Δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

1

Δράση 11:
Policy briefs για την προστασία και
προάσπιση των δικαιωμάτων των
ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

Εταίροι

ΚΜΟΠ – Κέντρο Κοινωνικής Δράσης και Καινοτομίας - Ελλάδα

ΕΣΗΕΜΘ – Ένωση Συντακτών Ημερήσιων Εφημερίδων Μακεδονίας- Θράκης - Ελλάδα

Συντάκτριες

Μαρίνα Νάτσια, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Θεοδώρα Μώρου, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Γεωργία Αλεξάνδρου, ΚΜΟΠ, Ελλάδα

Ημερομηνία έκδοσης

Σεπτέμβριος 2023

Ευχαριστίες

Το παρόν έγγραφο δημιουργήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «ΔΙΔΩ: ενδυνάμωση της προστασίας των Δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας» και χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Active Citizens Fund. Το πρόγραμμα Active Citizens Fund, ύψους 12 εκατ. ευρώ, χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants.

Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active Citizens Fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow.

Περιεχόμενα

.....	1
1. Εισαγωγή	5
2. Προτάσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας	6
Θεσμικό πλαίσιο.....	6
Εκπαίδευση και Δεοντολογία.....	6
Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση.....	7
Βιβλιογραφικές αναφορές	8

1. Εισαγωγή

Στη Διεθνή Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (UN, 2006), στα οποία συμπεριλαμβάνονται τα άτομα με ψυχική αναπηρία και οι ψυχικά ασθενείς, ως στόχος τίθεται η διασφάλιση ότι τα άτομα με αναπηρία, αδιακρίτως ψυχικής ή διανοητικής και σωματικής, έχουν “την εγγενή αξιοπρέπεια και αξία και τα ίσα και αναφαίρετα δικαιώματα όλων των μελών της ανθρώπινης κοινωνίας”. Μέσω της Σύμβασης, καθορίζονται για τα άτομα με αναπηρία τα ελάχιστα πρότυπα για να προστατεύονται και να κατοχυρώνονται ολοκληρωμένα πλήθος ατομικών, πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δικαιωμάτων που κατέχουν ως ισότιμοι πολίτες. Στην Ελλάδα, η Σύμβαση και το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της έχουν κυρωθεί με το Ν. 4074/2012 (ΦΕΚ Α’88/11-04-2012), υποχρεώνοντας τη χώρα μεταξύ άλλων, να λάβει μέτρα για να εξασφαλίσει την προστασία και ασφάλεια τους σε καταστάσεις κινδύνου (άρθρο 11), και την παροχή ίδιας ποιοτικής φροντίδας με τους άλλους ασθενείς από τους επαγγελματίες υγείας (άρθ. 25). Συγχρόνως, η ελληνική νομοθεσία για την ψυχική υγεία είναι πλήρως συμμορφωμένη με τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θέσει ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.). Οι βασικές νομικές διατάξεις περιλαμβάνονται στους νόμους 2071/1992, 2447/1996, 2519/1997, 2716/1999 και 3418/2005, οι οποίοι αναφέρονται σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων, όπως οι προϋποθέσεις και η διαδικασία ακούσιας νοσηλείας, ο θεσμός της Δικαστικής Συμπαράστασης και ο τρόπος εφαρμογής της, τα δικαιώματα των ασθενών, ο ρόλος και οι αρμοδιότητες της Ειδικής Επιτροπής για τα δικαιώματα των Ατόμων με Ψυχικές Διαταραχές και ο κώδικας ιατρικής δεοντολογίας στη φροντίδα της ψυχικής υγείας (Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας, 2005).

5

Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας «ΔΙΔΩ - ενδυνάμωση της προστασίας των Δικαιωμάτων των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας», εκπρόσωποι κρατικών και κοινωνικών φορέων, φορέων άσκησης και χάραξης πολιτικής, φορέων που δραστηριοποιούνται στην ψυχική υγεία, φορέων προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ιδιοκτήτες και στελέχη ΜΜΕ είχαν την ευκαιρία να συζητήσουν για τις προκλήσεις στο πεδίο της διεκδίκησης των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας μέσα στο υπάρχον θεσμικό πλαίσιο, ενώ παράλληλα διατύπωσαν προτάσεις για την αλλαγή του τοπίου. Οι δημοσιογράφοι, από τους οποίους προκύπτουν και οι προτάσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας του παρόντος εγγράφου, επισήμαναν μια σειρά από θεσμικά και

κοινωνικά εμπόδια στην επιτυχή εφαρμογή των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών. Η συζήτηση στράφηκε γύρω την ύπαρξη μειωμένου αριθμού κέντρων ψυχικής υγείας στους δήμους, εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων της Ελλάδας και την συνεπαγόμενη δυσκολία πρόσβασης στις σχετικές υπηρεσίες. Έμφαση δόθηκε επίσης στην έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με ζητήματα που άπτονται της ψυχικής υγείας, τις διαθέσιμες υπηρεσίες και τα δικαιώματά των ληπτών/τριών. Ενώ, παράλληλα, επισημάνθηκε ότι πολλές δημοσιογραφικές προσεγγίσεις δεν είναι απαλλαγμένες κοινωνικού στίγματος και στερεοτύπων γύρω από την ψυχική υγεία. Στην επόμενη ενότητα, συγκεντρώθηκαν και παρουσιάζονται ορισμένες προτάσεις που αναδύθηκαν μέσα από την συζήτηση ως απάντηση στα εμπόδια που εντοπίστηκαν.

2. Προτάσεις για την προάσπιση των δικαιωμάτων των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας

Θεσμικό πλαίσιο

- ❖ Ίδρυση κέντρων ψυχικής υγείας σε όλους τους δήμους της χώρας, συμπεριλαμβανόμενων των παραμεθόριων και αποκλεισμένων περιοχών, τα οποία θα παρέχουν δωρεάν της υπηρεσίες τους.
- ❖ Ενίσχυση των υπάρχοντων κέντρων ψυχικής υγείας των δήμων και διεύρυνση των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- ❖ Παροχή εύκολης και δωρεάν πρόσβασης.
- ❖ Διασφάλιση της εμπιστευτικότητας και του απόρρητου των ωφελούμενων.
- ❖ Ενίσχυση της συνεργασίας και της διασύνδεσης των κοινωνικών υπηρεσιών και λοιπών φορέων.

6

Εκπαίδευση και Δεοντολογία

- ❖ Παροχή τακτικών και επικαιροποιημένων εκπαιδευτικών σεμιναρίων σε δημοσιογράφους γύρω από: την εκφορά του λόγου, το τι είναι επιτρεπτό να γράφουν, τα έμμεσα μηνύματα που μπορεί να περιέχει η γραφή τους, τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που μπορεί να έχουν και να αναπαράγουν.

- ❖ Παροχή εργαλείων σε δημοσιογράφους για τον ενδεδειγμένο τρόπο προσέγγισης ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας.
- ❖ Παροχή τακτικών και επικαιροποιημένων εκπαιδευτικών σεμιναρίων σε αρχισυντάκτες και διευθυντές ΜΜΕ γύρω από ζητήματα ψυχικής υγείας.
- ❖ Επικαιροποίηση του Κώδικα Δημοσιογραφικής Δεοντολογίας, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις των ειδικών στον χώρο της ψυχικής υγείας αλλά και των ακροατών, αναγνωστών και εν τοις πράγμασι τήρησή του.
- ❖ Παροχή σε όλους τους πολίτες δυνατότητας παρέμβασης σε δημοσιεύματα που θίγουν τους ίδιους και τις οικογένειές τους και πρόβλεψη κυρώσεων σε τέτοιες περιπτώσεις.

Ενημέρωση και Ευαισθητοποίηση

- ❖ Διοργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών «πόρτα-πόρτα» από τους φορείς που υλοποιούν σχετικές δράσεις αναφορικά με τις διαθέσιμες υπηρεσίες και τα δικαιώματα των ληπτών/τριών υπηρεσιών ψυχικής υγείας – Αποκεντρωμένη ενημέρωση
- ❖ Ενίσχυση των τηλεφωνικών γραμμών υποστήριξης, οι οποίες παρέχουν ανώνυμα τις υπηρεσίες τους.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Νόμος 2071/1992 (ΦΕΚ 123/15.07.1992) - Εκσυγχρονισμός και Οργάνωση Συστήματος Υγείας.

Ανακτήθηκε από <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/228371/nomos-2071-1992>

United Nations (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)*. Ανακτήθηκε

από <https://www.un.org/development/desa/disabilities/convention-on-the-rights-of-persons-with-disabilities.htm>

Νόμος 2447/1996 (ΦΕΚ Α' 278/30.12.1996) - Κύρωση ως κώδικα του σχεδίου νόμου "Υιοθεσία επιτροπεία και αναδοχή ανηλίκου δικαστική συμπαράσταση δικαστική επιμέλεια ξένων υποθέσεων και συναφείς ουσιαστικές δικονομικές και μεταβατικές διατάξεις". Ανακτήθηκε από

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/208808/nomos-2447-1996>

Νόμος 2519/1997 (ΦΕΚ Α-165/21-8-1997) - Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός του Εθνικού Συστήματος Υγείας, οργάνωση των υγειονομικών υπηρεσιών, ρυθμίσεις για το φάρμακο και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-2519-1997.html>

Νόμος 2716/1999 (ΦΕΚ 96/Α/17-5-1999) - Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις. Ανακτήθηκε από <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/n-2716-1999.html>

8

Νόμος 3418/2005 (ΦΕΚ Α' 287/28-11-2005) - Κώδικας Ιατρικής Δεοντολογίας. Ανακτήθηκε από <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/159804/nomos-3418-2005>

Νόμος 4074/2012 (ΦΕΚ Α' 88/11-04-2012) - Κύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης - Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας (2005). Πακέτο Οδηγιών για την Πολιτική και για τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας: Νομοθεσία για την Ψυχική Υγεία και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Ανακτήθηκε από <https://www.moh.gov.gr/articles/health/domes-kai-drasesis-gia-thn-ygeia/programma-quot-psyxargws-quot/1098-paketo-odhgiwn-pagkosmioy-organismoy-ygeias-gia-thn-psyxikh-ygeia>